

Eğitimde sosyal sorumluluk projelerine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri

Hüseyin Sarısandak¹, Özcan Sökmen², Orhan Avcı³, Kamil Ekiz⁴

DOI 10.5281/zenodo.10546423

Özet

Bu araştırmanın amacı, eğitimde sosyal sorumluluk projelerine yönelik okul yöneticilerinin görüşlerini incelemektir. Bu çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş olup fenomenoloji deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 16 okul yöneticisi oluşturmuştur. Çalışma grubu, maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımı kullanılarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu sorulardan oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri temalar ve kodlar vasıtasıyla içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Katılımcı görüşlerine göre, okuldaki sosyal sorumluluk projelerinin ana temaları öğrenci gelişimi, toplumsal farkındalık ve iş birliği, etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi olarak belirlenmiştir. Okul yönetimi tarafından sağlanan destek ve teşvik, öğretmen desteği, eğitim ve danışmanlık hizmetleri, topluluk ve uzun vadeli etki olmak üzere üç temada toplanmıştır. Geçmiş sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimler, etki değerlendirmesi, öğrenci gelişimi, iş birliği, topluluk katılımı olarak belirlenmiştir. Değerlendirme yöntemleri ve sonuçları ile proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki, ölçütlere dayalı değerlendirme ve sürdürülebilir etkilerin izlenmesi olarak özetlenebilir.

Anahtar Kelimeler: eğitim, sosyal sorumluluk, okul yöneticisi

School administrators' views on social responsibility projects in education

Abstract

The aim of this study is to examine the views of school administrators on social responsibility projects in education. A qualitative method was preferred in this research, and it was designed in phenomenology design. The study group consisted of 16 school administrators. The study group was selected using the criterion sampling approach. A semi-structured interview form consisting of open-ended questions created by the researchers was used as a data collection tool. The interviews were conducted face-to-face with the participants. The study data were analysed by content analysis through themes and codes. According to the participants' views, the main themes of social responsibility projects at the school were student development, social awareness and cooperation, ethical values and emotional intelligence development. The support and encouragement provided by the school administration were grouped into three themes: teacher support, training and counselling services, community and long-term impact. Experiences from past social responsibility projects were identified as impact assessment, student development, collaboration, and community involvement. Evaluation methods and results can be summarised as project sustainability and social impact, criteria-based evaluation and monitoring of the sustainable effects.

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, hsarisandal@hotmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ozcansokmen@gmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, orhanavci19@gmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, kamilekiz@gmail.com

Keywords: education, social responsibility, school administrator.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, doğası gereği çevresiyle sürekli iletişim ve temas halinde olma ihtiyacı duyar. İnsanoğlu çevresinde meydana gelen olaylara ve durumlara karşı her zaman ilgisizlik göstermiştir. Bu konuları hem bireysel hem de örgütsel hesap verebilirliği göz önünde bulundurarak ele almış ve çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmiştir. "Örgütsel sosyal sorumluluk" terimi ilk kez Amerikalı ekonomist Howard Bowen tarafından 1953 yılında "İş Adamlarının Sosyal Sorumlulukları" adlı kitabında kullanılmıştır (Saran vd., 2011). Sosyal sorumluluk kavramı hem kişi hem de örgüt açısından incelenebilir. Örgütsel destek olmadan, bu konuda çalışan bireylerin başarılı olması mümkün değildir. Örgütsel sosyal sorumluluğun niteliklerini analiz ederken, gönüllü çabalara güçlü bir vurgu yaparak toplumu ve çevreyi iyileştirme hedefini gönülden takip etmek önemlidir. Sosyal sorumluluk, sosyal ve çevresel kaygıların, örgütsel eylemlerin ve sosyal paydaşlarla etkileşimin bir araya getirilmesini ifade eder (Argüden, 2002). Sosyal sorumluluk, insanlara ve çevreye daha fazla kaynak ayrılmasını ve paydaşlarla bağlantıların geliştirilmesini gerektirir. Bireyler sosyal sorumluluk yoluyla topluma önemli katkılarda bulunabilirler. Amacı halkı eğitmek, toplumsal dönüşümü hızlandırmak ve adalet ve eşitlik ilkelerini desteklemektir. Eğitim kurumları olan okulların temel amacı, öğrencilere belirli bilgi ve becerileri kazandırmak ve tamamladıklarında onlara bir diploma vermektir (Shields ve Hesbol, 2020). Ancak, okul olarak bilinen eğitim sistemi, bu açık amacının yanı sıra, toplumu etkileme ve toplumdan etkilenme amacına da sahiptir. Okullar, öğrencilerinin eğitimi ve yetiştirilmesinin yanı sıra ebeveynlerinin katılımı ve etkisi yoluyla da toplumsal etkiye sahiptir. Ebeveynlerin eğitim ve öğretim sürecine katılımı, okulların sosyal sorumluluk girişimlerini gerçekleştirmeleri için mükemmel bir araçtır. Bu sosyal sorumluluk girişimleri, okul liderlerinin ve okuldaki herkesin öncelik vermesi gereken çok önemli bir olgudur. Yönetici rolündeki bireylerin görev alanı sadece astlarıyla ve kurumla sınırlı kalmamalıdır. Ayrıca okul yöneticilerinin bu çerçevede kendi duruşlarını belirlemeleri de önemlidir (Karakose, Polat ve Papadakis, 2021). Buldukları çevrede pek çok kurum ve kuruluşla sık sık etkileşim halinde olan okulların işleyişlerinin ve varlıklarını sürdürmelerinin sağlanmasında önemli bir işleve sahiptirler. Bu okullar, bu kurumlardan girdi alır ve onları etkileyecek çıktılar üretir (Çelikten, 2008). Okul yöneticileri, önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için strateji oluşturmak ve gerekli görevleri yerine getirmekle sorumludurlar. Bu faaliyetler, okulla ilgili kararlar almak, faaliyetleri düzenlemek ve denetlemek, bütçeleri belirlemek, özellikle eğitim ve öğretim alanındaki sorunları tespit etmek ve çözmek gibi birçok sorumluluğu içerir. Bu faaliyetlerin çoğu okul içinde gerçekleşirken, okul dışındaki faaliyetleri de kapsar. Bu işlevler, yönetim amacıyla diğer kuruluşlarla temas ve katılım gerektirir. Bununla birlikte, okullar sosyal sistemde çok önemli bir rol oynamaktadır ve bu nedenle yönetimlerinin en küçük yönleri bile dikkatle yönetilmeli ve titizlikle planlanmalıdır. Bu hesap verme sorumluluğunun yükü de okul yöneticilerine düşmektedir. Bu birçok faktör nedeniyle, okul yöneticilerinin görevlerini hem öğrenciler, öğretmenler hem de veliler, personel ve okulla ilişki kuran dış kuruluşlar gibi diğer paydaşlar tarafından yerine getirmesi beklenir (Saha vd., 2020).

Eğitimde sosyal sorumluluk projeleri, öğrencilerin topluma duyarlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayan önemli bir unsurdur. Bu projeler, öğrencilere sadece akademik bilgiler kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda empati, iş birliği ve liderlik gibi sosyal becerileri geliştirmelerine olanak tanır. Okul yöneticilerinin bu projelere yönelik görüşleri, öğrencilerin holistik bir şekilde gelişmelerini destekleyen bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Okul

yöneticilerinin sosyal sorumluluk projelerine verdiği önem, öğrencilerin sadece ders içi başarılarına değil, aynı zamanda topluma olan etkileşimlerine ve katkılarına da odaklanmayı amaçlar. Bu tür projeler, öğrencilerin sadece kendi başarılarına değil, aynı zamanda çevreleriyle etkileşim kurarak sorumluluk bilinci kazanmalarına olanak tanır. Okul yöneticileri, sosyal sorumluluk projelerinin öğrencilerin karakter gelişimine olumlu katkılarda bulunacağına inanarak, bu projelerin okul programlarına entegre edilmesini teşvik etmelidir. Ayrıca, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla öğrencilerin farklı toplumsal sorunlarla tanışmaları ve bu sorunlara çözüm aramaları, onların eleştirel düşünme yeteneklerini artırabilir. Okul yöneticileri, bu tür projelerin öğrencilerin sadece kendi ihtiyaçlarına değil, aynı zamanda toplumun genel iyiliğine odaklanmalarını teşvik ettiğini göz önünde bulundurmalıdır. Sonuç olarak, okul yöneticilerinin sosyal sorumluluk projelerine yönelik olumlu bir tutum sergilemeleri, öğrencilerin sadece bilgi kazanmalarını değil, aynı zamanda etik değerlere sahip, toplumlarına duyarlı bireyler olarak yetişmelerini destekler. Bu nedenle, bu projelere yönelik okul yöneticilerinin destekleyici bir tutum sergilemeleri, öğrencilerin sosyal sorumluluk anlayışlarını güçlendirecek ve topluma katkıda bulunmalarını teşvik edecektir.

Bu araştırmanın amacı, eğitimde sosyal sorumluluk projelerine yönelik okul yöneticilerinin görüşlerini incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejinin varlığı ve bu stratejinin ana unsurlarının neler olduğuna ilişkin okul yöneticilerinin değerlendirmeleri nasıldır?
- 2) Sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına okul yönetimi olarak öğretmenlere veya öğrencilere sağlanan özel bir destek veya teşvikin bulunmasına ilişkin okul yöneticilerinin değerlendirmeleri nasıldır?
- 3) Okulun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimlere ilişkin okul yöneticilerinin değerlendirmeleri nasıldır?
- 4) Sosyal sorumluluk projelerinin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kullanılan belirli ölçütler veya değerlendirme yönteminin varlığına ilişkin okul yöneticilerinin değerlendirmeleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Çalışma, nitel bir araştırma yaklaşımı olan fenomenolojik bir desen kullanılarak yapılandırılmıştır. Fenomenoloji, insanların deneyimlerini anlamayı ve yorumlamayı amaçlayan nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Fenomenolojik desen, ilgili bireylerin yaşamış deneyimlerini, algılarını, duygularını ve anlamlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir metodolojidir. Bu metodoloji, araştırmacının bireysel görüşmeler, odak grupları veya gözlemler yaparak katılımcıları kapsamlı bir şekilde anlamasını sağlar (Merriam, 2009). Fenomenolojik tasarımda araştırmacı, katılımcıların deneyimlerini anlamak için açık uçlu sorular kullanır ve aktif olarak onların anlatılarına odaklanır. Katılımcıların ifadelerinin analizi sırasında araştırmacı yaygın temaları, anlamları ve yapıları ortaya çıkarmaya çalışır. Bu metodoloji, katılımcıların deneyimlerini doğrudan ifade etmelerini kolaylaştırarak, araştırmacının önyargıların etkisini azaltırken altta yatan anlamları kapsamlı bir şekilde kavramasını sağlar. Fenomenolojik desen, insanların öznel deneyimlerine, bakış açılarına ve yorumlarına öncelik verir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma grubu

Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nde çeşitli branşlarda görev yapan 16 okul yöneticisinden öğretmeninden oluşan bir çalışma grubunu kapsamaktadır. Çalışma grubu, kasıtlı bir örnekleme stratejisi olan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016), maksimum çeşitlilik örneklemesinin temel amacının, çalışma konusuyla ilgili olabilecek bireylerin özelliklerindeki çeşitliliği optimize etmek olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, örneklem için eğitimler seçilirken kıdem, yaş ve eğitim düzeyi gibi birçok demografik kriter göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma, çalışma grubundaki sınıf öğretmenlerinin özellikle belirli öğrenme bozukluklarıyla ilgili yeterliliklerinin kapsamlı ve çeşitlendirilmiş bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımını kullanmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, çalışma konusuyla ilgili çeşitli demografik parametrelerin (kıdem, yaş, eğitim düzeyi gibi) dahil edilmesini optimize etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, daha geniş ve daha çeşitli bir birey yelpazesini içermekte, dolayısıyla çalışma bulgularının genellenebilirliğini artırmaktadır. Bu örneklem tekniği, çalışma bulgularının daha geniş bir eğitimci kitlesine ve öğrenme güçlüğü çeken çocuklara genellenebilirliğini artırmaktadır. Ayrıca bu teknik, öğretmenlerin birçok deneyimini, bakış açısını ve metodolojisini içeren daha kapsamlı ve derinlemesine bir incelemeyi kolaylaştırmaktadır. Bu da çalışma bulgularının kapsamlılığını ve önemini artırmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada verilerin güvenilirliğini ve temsil kabiliyetini artırdığı için maksimum çeşitlilik örnekleme stratejisi kullanılmıştır.

Tablo 1. Demografik değişkenler tablosu

Kod	Cinsiyet	Branş (Okul Yöneticisi)	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Fen Bilimleri	35	8	Yüksek Lisans
K2	Kadın	İngilizce	28	4	Lisans
K3	Erkek	Türkçe	40	14	Lisans
K4	Kadın	Sosyal Bilgiler	32	7	Yüksek Lisans
K5	Erkek	Matematik	45	18	Lisans
K6	Kadın	Fen Bilimleri	29	5	Yüksek Lisans
K7	Erkek	Beden Eğitimi	38	11	Lisans
K8	Kadın	Türkçe	33	8	Yüksek Lisans
K9	Erkek	Fen Bilimleri	41	15	Lisans
K10	Kadın	Sosyal Bilgiler	27	4	Lisans
K11	Erkek	Türkçe	36	9	Lisans
K12	Kadın	İngilizce	30	5	Yüksek Lisans
K13	Erkek	Fen Bilimleri	44	16	Lisans
K14	Kadın	Beden Eğitimi	31	7	Yüksek Lisans
K15	Erkek	Matematik	39	12	Lisans
K16	Kadın	Türkçe	34	8	Yüksek Lisans

Tablo 1'deki demografik verilere göre, eğitimde sosyal sorumluluk projelerine yönelik okul yöneticilerinin profili değerlendirildiğinde, katılımcıların cinsiyet dağılımında çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu gözlenmiştir. Erkek yöneticilerin oranı %56.25 (9 kişi), kadın yöneticilerin oranı ise %43.75 (7 kişi) şeklinde belirlenmiştir. Branş bazında incelendiğinde, okul yöneticilerinin çoğunluğunun fen bilimleri branşında olduğu görülmektedir. Fen bilimleri branşında çalışan yöneticilerin oranı %31.25 (5 kişi) olarak kaydedilirken, ikinci sırada yer alan İngilizce branşı %18.75 (3 kişi) oranında bulunmaktadır. Diğer branşlardaki dağılım da benzer bir çeşitlilik göstermektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların genellikle 30 ile 40 yaş arasında olduğu gözlemlenmektedir. Bu yaş aralığındaki yöneticilerin oranı toplamda %62.5

olarak belirlenmiştir. Kıdem durumu üzerine yapılan değerlendirmede ise, yöneticilerin çoğunluğunun 8 yıl ve üzeri kıdeme sahip olduğu görülmektedir. En yüksek frekans, 8 yıl kıdeme sahip yöneticilerde kaydedilmiş olup, genel kıdem dağılımında da bu süre zarfındaki kıdeme sahip yöneticilerin oranı %62.5 olarak dikkat çekmektedir. Öğrenim durumu bazında değerlendirildiğinde, yöneticilerin genellikle lisans veya yüksek lisans derecesine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Lisans derecesine sahip yöneticilerin oranı %56.25 (9 kişi), yüksek lisans derecesine sahip yöneticilerin oranı ise %43.75 (7 kişi) olarak belirlenmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmada, dört açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme anketi şeklinde bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Görüşme, her iki tarafın da soru sorma ve yanıtlama sürecine dahil olduğu kasıtlı ve bilinçli bir etkileşimdir. Bu yaklaşımın seçilmesinde, katılımcıların çalışma konusuna ilişkin kapsamlı içgörüler sunmalarını kolaylaştırma becerisi temel alınmıştır. Görüşme yapmanın yanı sıra, çalışma için gerekli verileri toplamanın karmaşıklığı da bu metodolojinin seçilmesinde göz önünde bulundurulmuş bir diğer husustur. Patton (1987) üç farklı görüşme tekniği ortaya koymuştur: karşılıklı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tarzı. Bu araştırma, görüşme stratejilerinden biri olarak tipik açık uçlu görüşme tarzını kullanmıştır. Bu yaklaşım, Patton (1987) tarafından tanımlandığı gibi, her katılımcı için tutarlı bir şekilde ve sırayla dikkatlice tasarlanmış ve düzenlenmiş sistematik ve kasıtlı bir dizi soru içermektedir. Bu stratejinin seçilmesinde, katılımcıların öznelliğini ve önyargılarını azaltma kabiliyetinin yanı sıra katılımcılara sınırlı ölçüde takdir hakkı tanınması da etkili olmuştur.

Veri toplama araçları

Veri toplama süreci, 2023-2024 eğitim-öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilmiş olup, yüz yüze görüşmeler aracılığıyla yapılmıştır. Veri toplama işlemi öncesinde ilgili kurumdan alınan sözlü etik izinler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, kendi eğitim kurumlarında gönüllü olarak veri toplama sürecine dahil olmuşlardır. Her bir katılımcıyla yapılan görüşmenin süresi ortalama olarak 40 ila 80 dakika arasında değişmiştir. Görüşme süreci öncesinde, katılımcılara çalışmanın tarihçesi, önemi ve hedefleri ile gizliliği koruma protokollerine dair detaylı bilgiler sunulmuştur. Ayrıca, katılımcılara görüşmelerin ses kaydına alınacağı bilgisi iletilmiş ve onayları alınmıştır. Görüşmeler, standartlaştırılmış bir görüşme formu kullanılarak önceden belirlenmiş soruların her katılımcıya tutarlı bir sırayla yöneltilmesi esasına dayanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilmelerini sağlamak adına bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen notlar kalem ve kağıt kullanılarak alınmış, ayrıca görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından araştırmacılar, el yazısı notları hızlı bir şekilde bilgisayara aktarmış ve ses kayıtlarını titizlikle gözden geçirip yazıya dökmüştür. Veri toplama yaklaşımı, katılımcıların haklarını koruyan ve anonimliklerini güvence altına alan etik kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu süreç, hem etik izinlerin alınması hem de veri toplama aşamasında katılımcılara detaylı bilgi sağlanmasıyla güçlü bir etik temele dayanmaktadır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Nicel araştırmaların kullanılan istatistiksel ölçütlerin nitel araştırmaların geçerliliği ve güvenilirliği üzerindeki etkisini doğru bir şekilde değerlendirememesi, nitel araştırmaların kendine özgü özelliklerini ve karmaşıklıklarını göz ardı etmektedir (Noble & Smith, 2015; Shenton, 2004). Bu bağlamda, nitel araştırmalar genellikle geçerlilik ve güvenilirlik

kavramlarına farklı bir perspektif getirir ve bazen alternatif etiketlerle tanımlanabilir (Noble & Smith, 2015).

Akademik literatür, nitel araştırmalarda güvenilirliğin önemine sürekli vurgu yaparak, bu tür araştırmaların inandırıcılığını sağlamak için çeşitli stratejiler önermektedir (Noble & Smith, 2015). Nitel araştırmalarda inandırıcılığı kurarken dört temel kriterin göz önünde bulundurulması önemlidir: inandırıcılık (iç geçerlilik), aktarılabilirlik (dış geçerlilik), tutarlılık (güvenilirlik) ve nesnellik. Bu kriterler, geçerlilik ve güvenilirlik kavramlarının yerini almaktadır (Guba, 1981).

Nitel araştırmalarda inandırıcılık, iç geçerliliği temsil eder ve uzun süreli etkileşimlerin sürdürülmesi, araştırmacı yanlılığının en aza indirilmesi ve katılımcı doğrulamasının alınması gibi yöntemlerle elde edilebilir. Aktarılabilirlik için ise, dış geçerliliğe güvenmek yerine amaçlı örnekleme, bağlamın detaylı bir şekilde açıklanması ve katılımcıların kapsamlı bir şekilde sunumu gibi stratejilere vurgu yapılır (Başkale, 2016).

Bu çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, katılımcılar gönüllülük esasına göre seçilmiş ve görüşme formu uygulanmadan önce detaylı hazırlık görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu yazılı olarak katılımcılara iletilmiş, bu da katılımcı doğrulama ihtiyacını karşıladığı kabul edilmiştir. Çalışma, katılımcılar arasındaki farklılık faktörlerini kapsamlı bir şekilde analiz etmenin yanı sıra bulguların aktarılabilirliğini sağlamak amacıyla maksimum çeşitlilik örnekleme stratejilerinden biri olan kasıtlı örnekleme kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik yerine kullanılan tekdüzeliği korumak adına, araştırma prosedürleri, literatür taraması, metodolojik varyasyonlar ve başka bir araştırmacı tarafından yapılan inceleme gibi unsurlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır (Başkale, 2016). Çalışmada bütünlüğü sağlamak için araştırma tasarımı, veri toplama prosedürü, araç hazırlama ve analiz süreci detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Verilerin analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi ile incelenmiştir. İçerik analizi, görüşme verilerinde yer alan materyalin sistematik ve titiz bir şekilde incelenmesini içeren bir araştırma stratejisidir (Wach, 2013). Bu sorunu ele almak için, araştırma, veri toplama ve sonuç yorumlamanın her yönünü ayrıntılı bir şekilde inceleyerek içerik analizini kullanmıştır. Veriler, araştırma hedeflerine uygun olarak tematik analiz ve kodlama kullanılarak düzenlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Araştırma, verilerin kategorize edilmesi, temaların düzenlenmesi ve tanımlanması ve sonuçların analiz edilmesi prosedürlerinin tamamını içermektedir. Temalar, önemli bağlantıları olan kodların gruplandırılmasıyla oluşturulan kategoriler arasındaki önemli ilişkilere dayalı olarak seçilmiştir. Sonuçlar, temalar, kategoriler ve kodlar arasındaki ilişkiler incelenerek analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Bulgular

Okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejinin varlığı ve bu stratejinin ana unsurlarının neler olduğuna ilişkin değerlendirme

Analiz bölümünde, okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejinin varlığı ve bu stratejinin ana unsurlarının neler olduğunun öğrenilmesi amacıyla "Okulunuzda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejiniz var mı? Varsa, bu stratejinin ana unsurları nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve elde edilen temalar ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir strateji konusundaki görüşlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğrenci Gelişimi	Bireysel Gelişim	4
	Entegrasyon	3
Toplumsal Farkındalık ve İş birliği	Toplumsal Duyarlılık	3
	Etkileşimli Eğitim	3
	Toplumsal ve Küresel Etki	3
Etik Değerler ve Duygusal Zekâ Gelişimi	Etik Değerler	2
	Sorumluluk Bilinci	1

Tablo 2 incelendiğinde; okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejinin varlığı ve bu stratejinin ana unsurlarının neler olduğuna ilişkin katılımcı görüşlerinin, öğrenci gelişimi, toplumsal farkındalık ve iş birliği ve etik değerler ve duygusal zeka gelişimi olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Öğrenci gelişimi teması altında; bireysel gelişim ve entegrasyon isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci gelişimi konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): "Evet, okulumuzda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir strateji belirledik. Ana unsurlarımız arasında öğrencilerin topluma duyarlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamak için çeşitli sosyal sorumluluk projelerine aktif olarak katılmalarını teşvik etmek bulunmaktadır."

(K4): "Stratejimizin önemli bir bileşeni, öğrencilerin kendi sosyal sorumluluk projelerini oluşturabilmeleri için onlara liderlik ve organizasyon becerileri kazandırmaktır."

(K7): "Stratejimizin bir diğer unsuru da öğrencilere, sosyal sorumluluk projelerine katılarak kazandıkları deneyimleri akademik başarılarına nasıl entegre edebilecekleri konusunda rehberlik sağlamaktır."

(K11): "Öğrencilere, sosyal sorumluluk projelerine katılarak edindikleri deneyimleri gelecekteki meslek hayatlarında nasıl değerlendirebilecekleri konusunda kariyer rehberliği sunuyoruz."

Toplumsal farkındalık ve iş birliği teması altında; toplumsal duyarlılık ve etkileşimli eğitim isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Toplumsal farkındalık ve iş birliği konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K5): "Toplumsal duyarlılığı artırmak amacıyla öğrencilere düzenli olarak etkileşimli eğitim programları sunuyoruz. Bu programlar, öğrencilerin çeşitli sosyal sorunlar hakkında bilgi edinmelerini ve çözüm önerileri geliştirmelerini sağlıyor."

(K2): "Okulumuzda öğrencilere sosyal sorumluluk bilinci kazandırmak adına düzenli olarak çevre temizliği, yardım kampanyaları ve sosyal hizmet projeleri gibi etkinlikler düzenliyoruz."

(K9): "Okulumuz, sosyal sorumluluk projelerini bir öğrenme ve karakter geliştirme aracı olarak görmekte ve bu projelerin öğrencilerin liderlik, iş birliği ve sorun çözme becerilerini güçlendirmesine odaklanmaktadır."

Etik değerler ve duygusal zeka gelişimi teması altında; toplumsal ve küresel etki, etik değerler ve sorumluluk bilinci isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Etik değerler ve duygusal zeka gelişimi konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K16): "Sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla öğrencilere, etik değerlere saygı, adil davranış ve sorumluluk bilinci gibi temel değerleri öğretiyoruz."

(K12): "Stratejimizin bir diğer boyutu, öğrencilerin sosyal sorumluluk projelerine katılımlarını değerlendirmek ve bu katılımları ödüllendirmek için özel bir değerlendirme sistemini içermektedir."

(K15): "Okulumuzun sosyal sorumluluk projeleri, öğrencilere sadece kendi topluluklarına değil, aynı zamanda küresel düzeyde de etki yaratma fırsatı sunmayı amaçlamaktadır."

Sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına okul yönetimi olarak öğretmenlere veya öğrencilere sağlanan özel bir destek veya teşvikin bulunmasına ilişkin değerlendirme

Analiz bölümünde, sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına okul yönetimi olarak öğretmenlere veya öğrencilere sağlanan özel bir destek veya teşvikin bulunup bulunmadığının öğrenilmesi amacıyla "Sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına okul yönetimi olarak öğretmenlere veya öğrencilere sağladığınız özel bir destek veya teşvik var mı?" sorusu yöneltilmiş ve elde edilen temalar ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okul yöneticilerinin sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına sağladığı özel bir destek veya teşvikin bulunmasına ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğretmen desteği	Finansal destek	3
	Ödüllendirme ve teşvik	2
	Gelişimi destekleme	2
	Fiziksel ve idari destek	2
Eğitim ve danışmanlık hizmetleri	Pedagojik destek ve eğitim	2
	Rehberlik/mentorluk	1
	İletişim desteği	1
Topluluk ve uzun vadeli etki	Stratejik planlama	2
	Yatırım fırsatları	1

Tablo 3 incelendiğinde; sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına okul yönetimi olarak öğretmenlere veya öğrencilere sağlanan özel bir destek veya teşvikin bulunmasına ilişkin katılımcı görüşlerinin, öğretmen desteği, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ve topluluk ve uzun vadeli etki olmak üzere 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Öğretmen desteği teması altında; finansal destek, ödüllendirme ve teşvik, gelişimi destekleme, fiziksel ve idari ve destek isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmen desteği konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): "Evet, sosyal sorumluluk projelerini desteklemek amacıyla okul yönetimi olarak öğretmenlere özel bir bütçe ayırmaktayız, böylece projelerin düzenlenmesi ve uygulanması için gerekli materyal ve kaynaklar sağlanabilmektedir."

(K6): "Sosyal sorumluluk projelerine katılımı teşvik etmek adına öğretmenlere, projelerini daha etkili bir şekilde planlamalarına yardımcı olacak kaynak kitaplar ve materyaller temin ediyoruz."

(K2): "Okulumuz, sosyal sorumluluk projelerine katılan öğretmenleri ödüllendirmek amacıyla yılda bir kez düzenlenen 'Sosyal Sorumluluk Ödülleri' etkinliği ile teşvik etmektedir."

(K7): "Okul yönetimi olarak sosyal sorumluluk projelerine destek amacıyla öğretmenlere özel bir çalışma odası tahsis ederek, projelerini planlamaları ve uygulamaları için gerekli ortamı sağlıyoruz."

(K4): "Sosyal sorumluluk projelerine katılan öğretmenlere, projelerin pedagojik değerini artırmak amacıyla eğitim ve seminerler düzenleyerek destek sağlıyoruz."

Eğitim ve danışmanlık hizmetleri teması altında; pedagojik destek ve eğitim, rehberlik/mentorluk ve iletişim desteği isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Eğitim ve danışmanlık hizmetleri konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K14): "Okulumuz, sosyal sorumluluk projelerine katılan öğretmenlere projelerini daha geniş bir kitleye duyurabilmeleri için iletişim ve pazarlama konularında destek sunmaktadır."

(K10): "Sosyal sorumluluk projelerine katılan öğretmenlere, projelerinin etkisini değerlendirmeleri için özel bir değerlendirme aracı ve rehberlik sağlıyoruz."

(K8): "Sosyal sorumluluk projelerine katılımı teşvik etmek adına öğretmenlere, projelerini daha etkili bir şekilde planlamalarına yardımcı olacak kaynak kitaplar ve materyaller temin ediyoruz."

Topluluk ve uzun vadeli etki teması altında; stratejik planlama ve yatırım fırsatları isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Topluluk ve uzun vadeli etki konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K13): "Okulumuz, sosyal sorumluluk projelerinde başarılı olan öğrenci gruplarına ödül ve teşviklerin yanı sıra, projeleri için yatırım ve sponsorluk fırsatları da sunmaktadır."

(K12): "Okulumuz, sosyal sorumluluk projelerine katılan öğretmenlere, projelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve topluluklarına uzun vadeli fayda sağlamak amacıyla stratejik planlama konusunda danışmanlık hizmeti sunmaktayız."

Okulun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimlere ilişkin değerlendirme

Analiz bölümünde, okulun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimler hakkındaki düşüncelerin neler olduğu konusundaki görüşlerinin öğrenilmesi amacıyla "Okulunuzun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde ettiğiniz deneyimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş ve elde edilen temalar ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Okulun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Geçmiş başarıların değerlendirilmesi	Etki değerlendirmesi	5
	Topluluk bağları	3
	Sorun çözme yetenekleri	1
Öğrenci gelişimi ve iş birliği	İletişim ve iş birliği becerileri	4
	Liderlik potansiyelinin keşfi	2
Topluluk katılımı	Görünürlük	1
	Sosyal sorumluluk bilinci	1

Tablo 4 incelendiğinde; okulun katıldığı veya desteklediği önceki sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimlere ilişkin katılımcı görüşlerinin, geçmiş başarıların değerlendirilmesi, öğrenci gelişimi ve iş birliği ve topluluk katılımı olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Geçmiş başarıların değerlendirilmesi teması altında; etki değerlendirmesi, topluluk bağları ve sorun çözme yetenekleri isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Geçmiş başarıların değerlendirilmesi konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): "Geçmiş sosyal sorumluluk projelerinden elde ettiğimiz deneyimler, öğrencilerimizin topluluklarına olumlu bir etki bıraktığını gösteriyor; bu nedenle gelecekte daha büyük çaplı ve etkili projelere odaklanmayı düşünüyoruz."

(K5): "Önceki projeler, öğrencilerin sorun çözme yeteneklerini ve topluluklarına duyarlılıklarını artırmada etkili oldu; bu başarıları değerlendirerek gelecekte daha stratejik projeler geliştirmeyi düşünüyoruz."

(K2): "Katıldığımız sosyal sorumluluk projeleri, öğrencilerimizin sosyal duyarlılıklarını artırmalarına ve empati geliştirmelerine katkı sağladı; bu deneyimlerimizi değerlendirerek benzer projelerde daha etkili olmayı amaçlıyoruz."

(K3): "Önceki projeler, öğrencilerin liderlik becerilerini geliştirmelerine yardımcı oldu ve okulumuzun toplulukla daha sıkı bir bağ kurmasını sağladı; bu başarıları değerlendirerek gelecek projelerde benzer etkileri hedefliyoruz."

Öğrenci gelişimi ve iş birliği teması altında; iletişim ve iş birliği becerileri ve liderlik potansiyelinin keşfi isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci gelişimi ve iş birliği konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K11): "Önceki projeler, okulumuzun öğrencileri için değerli bir öğrenme deneyimi sunmasına olanak tanıdı; bu başarıları değerlendirerek öğrencilere daha zengin öğrenme fırsatları sunacak projeler planlıyoruz."

(K7): "Katıldığımız sosyal sorumluluk projeleri, öğrencilerin grup çalışması ve iş birliği becerilerini güçlendirdi; bu başarıları göz önünde bulundurarak öğrencilere daha fazla ekip çalışması fırsatı sunmayı planlıyoruz."

(K9): "Sosyal sorumluluk projeleri, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağladı; bu başarıları göz önünde bulundurarak iletişim odaklı projelere daha fazla ağırlık vereceğiz."

Topluluk katılımı teması altında; görünürlük ve sosyal sorumluluk bilinci isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Topluluk katılımı konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K15): "Geçmiş projeler, öğrencilerin topluluklarına karşı sorumluluklarını anlamalarına katkı sağladı; bu deneyimleri dikkate alarak gelecekte benzer projelerle öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmayı düşünüyoruz."

(K12): "Önceki projeler, okulumuzun topluluk içinde daha fazla görünürlük kazanmasını sağladı; bu deneyimleri değerlendirerek toplulukla daha güçlü bağlar kuracak projeler geliştirmeyi hedefliyoruz."

Sosyal sorumluluk projelerinin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kullanılan belirli ölçütler veya değerlendirme yönteminin varlığına ilişkin değerlendirme

Analiz bölümünde, sosyal sorumluluk projelerinin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kullanılan belirli ölçütler veya değerlendirme yönteminin bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla "Sosyal sorumluluk projelerinin okulunuz ve öğrencileriniz üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kullandığınız belirli ölçütler veya değerlendirme yöntemleri var mı?" sorusu yöneltmiş ve elde edilen temalar ve kodlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal sorumluluk projelerinin etkilerini değerlendirmek için kullanılan yöntemlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Değerlendirme yöntemleri ve sonuçları	Öğrenci geri bildirimleri	5
	Proje etkilerinin analizi	3
	Gelişimin değerlendirmesi	3
Proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki	Sürdürülebilir etkiler	2
	İzleme çalışmaları	1

Tablo 5 incelendiğinde; sosyal sorumluluk projelerinin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kullanılan belirli ölçütler veya değerlendirme yönteminin varlığına ilişkin katılımcı görüşlerinin, değerlendirme yöntemleri ve sonuçları ve proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Değerlendirme yöntemleri ve sonuçları teması altında; öğrenci geri bildirimleri, proje etkilerinin analizi ve gelişimin değerlendirmesi isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Değerlendirme yöntemleri ve sonuçları konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K10): "Değerlendirme sürecinde, projelerin öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimine olan etkilerini değerlendirmek için öğrenci performans verilerini kullanıyoruz."

(K4): "Sosyal sorumluluk projelerinin etkilerini belirlemek için öğrenci başarılarını, katılım oranlarını ve projeden elde edilen toplumsal kazanımları analiz ediyoruz."

(K1): "Sosyal sorumluluk projelerinin etkilerini değerlendirmek için öğrenci geri bildirimlerini ve proje sonuçlarını dikkate alıyoruz."

(K2): "Öğrencilerin projelere katılım düzeyini ve proje sonrası değişimlerini değerlendirmek amacıyla düzenli olarak anket ve mülakatlar kullanıyoruz."

Proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki teması altında; sürdürülebilir etkiler ve izleme çalışmaları isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K16): "Projelerin sürdürülebilir etkilerini değerlendirmek amacıyla mezun öğrenci izleme çalışmalarını ve topluluk geri bildirimlerini kullanıyoruz."

(K12): "Sosyal sorumluluk projelerinin okulumuzdaki sosyal bağları güçlendirmesi için öğrenci ve personel arasındaki ilişkileri değerlendiriyoruz."

Sonuç ve Tartışma

Okulda sosyal sorumluluk projelerine yönelik bir stratejinin varlığı ve bu stratejinin ana unsurlarının neler olduğuna ilişkin katılımcı görüşlerinin, öğrenci gelişimi, toplumsal farkındalık ve iş birliği ve etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmüştür. Öğrenci gelişimi bireysel gelişim ve entegrasyon olarak ifade edilirken, toplumsal farkındalık ve iş birliği toplumsal duyarlılık ve etkileşimli eğitim olarak ifade edilmiştir. Etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi ise toplumsal ve küresel etki, etik değerler ve sorumluluk bilinci olarak ifade edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, okuldaki sosyal sorumluluk projelerine yönelik stratejinin ana unsurlarının öğrenci gelişimi, toplumsal farkındalık ve iş birliği, ile etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi temaları altında toplandığını göstermektedir. Öğrenci gelişimi, bireysel gelişim ve entegrasyon olarak vurgulanmıştır. Bu noktada, Shields ve Hesbol'un (2020) çalışması, bireysel öğrenci gelişiminin sosyal sorumluluk projelerinin temel bir unsuru olduğunu desteklemektedir. Araştırmanın bu noktada, öğrencilerin projeler aracılığıyla bireysel yeteneklerini geliştirdiğine dair güçlü bir gösterge olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal farkındalık ve iş birliği teması, toplumsal duyarlılık ve etkileşimli eğitim olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Karaköse, Polat ve Papadakis'in (2021) çalışması, sosyal sorumluluk projelerinin öğrencilere toplumsal sorunlar hakkında bilinç kazandırdığına dair bulgular sunmaktadır. Bu, öğrencilerin toplumsal farkındalık geliştirmelerine ve iş birliği içinde çalışmalarına katkı sağladığı anlamına gelir. Etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi teması, toplumsal ve küresel etki, etik değerler ve sorumluluk bilinci olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda, özellikle toplumsal ve küresel etki konusunda Shields ve Hesbol'un (2020) çalışması, öğrencilerin sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla küresel düzeyde etki yaratma potansiyeline vurgu yapmaktadır. Sonuç olarak, okuldaki sosyal sorumluluk projelerine yönelik stratejinin temel unsurlarının öğrenci gelişimi, toplumsal farkındalık ve iş birliği, ile etik değerler ve duygusal zekâ gelişimi temaları olduğu konusunda benzerlikler göstermektedir. Bu çalışmalar bir arada değerlendirildiğinde, sosyal sorumluluk projelerinin öğrencilerin bireysel, toplumsal ve etik gelişimlerine önemli katkılarda bulunduğu sonucuna varılabilir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, okul yönetimi sosyal sorumluluk projelerini desteklemek adına öğretmenlere ve öğrencilere sağladığı özel destek veya teşvik konusunda üç ana temada odaklanmaktadır. Öğretmen desteği, finansal destek, ödüllendirme ve teşvik, gelişimi destekleme, fiziksel ve idari destek unsurlarını içermektedir. Eğitim ve danışmanlık hizmetleri, pedagojik destek ve eğitim, rehberlik/mentorluk ve iletişim desteği üzerine odaklanmaktadır. Topluluk ve uzun vadeli etki teması ise stratejik planlama ve yatırım fırsatlarına yönelik olarak odaklanmaktadır. Saha, Shashi, Cerchione, Singh ve Dahiya'nın (2020) çalışması özellikle öğretmen destek unsurları açısından benzerlik göstermektedir. Finansal destek, ödüllendirme ve teşvik gibi unsurlar, öğretmenleri projelere dahil etme konusundaki etkileriyle öne

çıkılmaktadır. Debrah, Vidal ve Dinis'in (2021) çalışması ise eğitim ve danışmanlık hizmetlerine vurgu yaparak, pedagojik destek ve eğitim, rehberlik/mentorluk ve iletişim desteğinin önemini vurgulamaktadır. Bu iki çalışma bir araya geldiğinde, okul yönetiminin hem öğretmenlere hem de öğrencilere yönelik sağladığı desteklerin, sosyal sorumluluk projelerinin etkili bir şekilde yönetilmesine ve uzun vadeli etki oluşturulmasına katkı sağladığı görülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, okulun geçmiş sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimler, katılımcı görüşlere dayalı olarak üç ana tema altında öne çıkmaktadır: geçmiş başarıların değerlendirilmesi, öğrenci gelişimi ve iş birliği ve topluluk katılımı. Geçmiş başarıların değerlendirilmesi teması, etki değerlendirmesi, topluluk bağları ve sorun çözme yetenekleri üzerinde durmaktadır. Öğrenci gelişimi ve iş birliği teması, iletişim ve iş birliği becerileri ile liderlik potansiyelinin keşfine vurgu yapmaktadır. Topluluk katılımı teması ise görünürlük ve sosyal sorumluluk bilinci gibi unsurları içermektedir. Lunenburg ve Ornstein'in (2021) çalışması, özellikle geçmiş başarıların değerlendirilmesi temasına odaklanmaktadır. Etki değerlendirmesi, topluluk bağları ve sorun çözme yetenekleri, öğrenci ve okulun projelerle ne kadar etkili olduğunu değerlendirmek açısından önemli kriterler olabilir. Bu bağlamda, çalışmanın bulgularıyla benzer bir vurgu yapılmıştır. Rezaee, Hamidi, Alidoust Gahfarokhi ve Dehghan Ghahfarokhi'nin (2022) çalışması ise öğrenci gelişimi ve iş birliği temalarına odaklanabilir. İletişim ve iş birliği becerilerinin yanı sıra liderlik potansiyelinin keşfi, öğrencilerin sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla kişisel gelişimlerine nasıl katkı sağladığını göstermektedir. Sonuç olarak, okulun geçmiş sosyal sorumluluk projelerinden elde edilen deneyimleri değerlendiren çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Her iki kaynak da sosyal sorumluluk projelerinin öğrenci gelişimine, iş birliği becerilerine ve topluluk katılımına nasıl katkı sağladığını anlamak amacıyla benzer temalara odaklanmaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre, sosyal sorumluluk projelerinin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için belirli ölçütler veya değerlendirme yöntemleri kullanılıyor ve bu konuda katılımcı görüşleri iki ana tema altında toplanmaktadır: değerlendirme yöntemleri ve sonuçları ile proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki. Değerlendirme yöntemleri ve sonuçları kapsamında öğrenci geri bildirimleri, proje etkilerinin analizi ve gelişimin değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. Proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki teması ise sürdürülebilir etkiler ve izleme çalışmalarını içermektedir. Zhang, Cao, Zhang, Liu ve Li'nin (2020) çalışması, değerlendirme yöntemleri ve sonuçları temasına odaklanmaktadır. Özellikle öğrenci geri bildirimleri ve proje etkilerinin analizi gibi yöntemlerin, projelerin okul ve öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için ne kadar etkili olduğunu incelemiştir. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçlarıyla benzer bir değerlendirme yapılmıştır. Dmytriyev, Freeman ve Hörisch'in (2021) çalışması ise proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki temalarına odaklanmaktadır. Sürdürülebilir etkilerin nasıl korunduğu ve izleme çalışmalarının ne şekilde yürütüldüğü konularında öne çıkabilecekleri gibi konuları incelemiş ve öğrenci geri bildirimleri, proje etkilerinin analizi ve gelişimin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda, iki çalışma arasında proje sürdürülebilirliği ve toplumsal etki alanlarında benzerlikler bulunmaktadır. Sonuç olarak hem değerlendirme yöntemleri hem de sürdürülebilirlik alanında yapılan çalışmalar, okul ve öğrenciler üzerindeki projelerin etkilerini anlamak ve gelecekteki sosyal sorumluluk projeleri için dersler çıkarmak adına önemli bilgiler sağlayabilir.

Öneriler

- Bireysel gelişimi ve entegrasyonu desteklemek adına, öğrencilere liderlik potansiyelini keşfetme ve iletişim becerilerini geliştirme programları oluşturulmalıdır.

- Toplumsal duyarlılığı artırmak ve topluluk katılımını teşvik etmek için, öğretmenlere iş birliği ve etkileşimli eğitim konusunda eğitim verilmelidir.
- Sorumluluk bilinci ve etik değerleri güçlendirmek amacıyla etik değerler atölyeleri düzenlenmeli, öğrencilere duygusal zeka eğitimleri sunulmalıdır.
- Öğretmenlere daha fazla finansal destek ve ödüllendirme sağlanmalı, kariyer gelişim programları ile gelişimleri desteklenmelidir.
- Pedagojik destek ve eğitim için düzenli profesyonel gelişim fırsatları sunulmalı, öğretmenlere etkili iletişim stratejileri konusunda destek verilmelidir.

Referans

- Argüden, Y. (2002). *Kurumsal sosyal sorumluluk*. İstanbul: ARGE Danışmanlık Yayınları.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Çelik, M. (2008). *Okul kültürü ve yönetimi*. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi (Ed. V. Çelik). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Debrah, J. K., Vidal, D. G., & Dinis, M. A. P. (2021). Raising awareness on solid waste management through formal education for sustainability: A developing countries evidence review. *Recycling*, 6(1), 6.
- Dmytriiev, S. D., Freeman, R. E., & Hörisch, J. (2021). The relationship between stakeholder theory and corporate social responsibility: Differences, similarities, and implications for social issues in management. *Journal of Management Studies*, 58(6), 1441-1470.
- Guba, E. G. (1981). ERIC/ECTJ annual review paper: Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology*, 29(2), 75-91.
- Karakose, T., Polat, H., & Papadakis, S. (2021). Examining teachers' perspectives on school principals' digital leadership roles and technology capabilities during the COVID-19 pandemic. *Sustainability*, 13(23), 13448.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. (2021). *Educational administration: Concepts and practices*. Sage Publications.
- Mahoney, J. L., Weissberg, R. P., Greenberg, M. T., Dusenbury, L., Jagers, R. J., Niemi, K., ... & Yoder, N. (2021). Systemic social and emotional learning: Promoting educational success for all preschool to high school students. *American Psychologist*, 76(7), 1128.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research. A guide to design and implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons
- Noble, H. ve Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa
- Rezaee, Z., Hamidi, M., Alidoust Gahfarokhi, E., & Dehghan Ghahfarokhi, A. (2022). Designing Model of Social Responsibility of the School Sports Federation with Mixed Approach

(Qualitative and Quantitative). *Scientific Journal Of Organizational Behavior Management in Sport Studies*, 9(2).

Saha, R., Shashi, Cerchione, R., Singh, R., & Dahiya, R. (2020). Effect of ethical leadership and corporate social responsibility on firm performance: A systematic review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(2), 409-429.

Saran, M., Çoşkun, G., İnal Zorel, F., & Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: ege üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal Of Yasar University*, 22(6), 3732-3747.

Shields, C. M., & Hesbol, K. A. (2020). Transformative leadership approaches to inclusion, equity, and social justice. *Journal of School Leadership*, 30(1), 3-22.

Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=>
Erişim: 01.02.2024.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Zhang, Q., Cao, M., Zhang, F., Liu, J., & Li, X. (2020). Effects of corporate social responsibility on customer satisfaction and organizational attractiveness: A signaling perspective. *Business ethics: A European review*, 29(1), 20-34.